

Організація комфортного середовища. З досвіду публічних бібліотек світу

1. *Харина С. А. Организация библиотечного пространства: опыт российских библиотек [Электронный ресурс] / С. А. Харина. – Петрозаводск: Национальная библиотека РК, 2014.*

<http://metod.library.karelia.ru/files/544.pdf>

Презентація до тексту: <http://metod.library.karelia.ru/files/545.pdf>

Сьогоднішня бібліотека покликана бути різноманітною: з «галасливими» та «тихими» зонами, з відкритим простором та усамітненими місцями відпочинку. Кожна сучасна бібліотека повинна повністю переглянути організацію бібліотечного середовища, практично кожного куточка приміщення, зробивши його найбільш зручним та привабливим для користувачів. На прикладі центральних міських та районних бібліотек РФ представлено їх досвід зонування та дизайну бібліотечних приміщень. Наведені поради щодо створення власного фірмового стилю та організації віртуального простору книгозбірні.

2. *Климкина О. Б. Зонирование пространства современной библиотеки с целью привлечения читателей разных возрастов и сфер интересов / О. Б. Климкина. – // Справочник руководителя учреждения культуры. – 2015. – № 5. – С. 4-7.*

<http://librari-biruch.ru/attachments/article/823/son.PDF>

Зонування бібліотеки – потужний інструмент, за допомогою якого можна розширити коло користувачів. Сучасні бібліотеки перестали бути просто «місцями для зберігання книг», а перетворюються в міські вітальні: затишні, комфортні середовища, де кожний громадянин може з користю провести свій вільний час. Відкрившись після ремонту, Московська бібліотека № 30 кардинально змінилась. Це модернізована бібліотека, бібліотека нового формату, бібліотека – медіацентр. Медіацентр є бібліотекою сімейного читання, в яку користувачі приходять цілими сім'ями. Бібліотекарі працюють з користувачами різних вікових категорій та інтересів, що і сприяло поділу приміщення на декілька взаємопов'язаних між собою зон. В результаті перепланування в бібліотеці з'явилися:

- вестибюль;
- основний читальний зал;
- дитяча зона (0-6 років);
- зона сімейного читання (6-12 років);
- комп'ютерний зал та зона «бібліоподовження»;
- багатофункціональний зал;
- зона службових приміщень (кабінети керівника, головного бібліотекаря, кімната відпочинку бібліотекарів, серверна, санвузол).

Така форма організації простору в бібліотеці дозволяє уникнути поділу на відокремлені один від одного «Абонемент» і «Читальний зал». Зонування дозволяє кожному читачу знайти свій «куточок», свій простір в бібліотеці.

3. *Махалина Т. А. От безликости к многоцветности / Т. А. Махалина // Библиотечное дело. – 2011. – №22. – С. 2-5.*

<http://www.nlr.ru/prof/publ/bibliograf/2011/bd22.pdf>

Муниципальная библиотека ім. М. Горького – одна з найбільших в місті Єкатеринбург. Розміщення книгозбірні не найкраще – на першому поверсі та у підвальному приміщенні житлової «хрущовки». На відносно невеликій площі були розміщені абонемент,

читальний зал, бібліографічний відділ, відділ інформаційних технологій, хол. Поміж довгих рядів стелажів, паралельно розміщених столів та стільців панував принцип радянської посередності. Ідея кардинально змінити колір стін та вестибюль, створити атмосферу теплоти і затишку зародилась у працівників вже давно, але як це часто буває, коштів завжди не вистачало. Завдяки сприянню благодійників та небайдужих людей, у 2009 році розпочалося втілення задуманого в життя. Традиційно, розпочали ремонт із входу в бібліотеку. Варто зазначити, що інтер'єр змінюється не лише зі свіжим ремонтом, новими шторами чи світильниками, варто ще і проявити уяву, фантазію, продумати як найкраще розмістити основну складову кожної книгозбірні – фонд. Нова розстановка стелажів може якісно змінити ставлення читача до літератури, викликати зацікавленість.

Неймовірно світлою, затишною та святковою стала бібліотека! Інтер'єр вийшов яскравим, зі своїм неповторним образом та особливим настроєм. Крім того, утворився багатофункціональний бібліотечний простір.

4. Булусова Н. Е. Игра света и цвета / Н. Е. Булусова // Библиотечное дело. – 2011. – №22. – С. 17-18.

<http://www.nlr.ru/prof/publ/bibliograf/2011/bd22.pdf>

Медіатека в місті Крефельд (Німеччина) відкрилась у 2008 році на місці старої міської бібліотеки. Всі етапи проектування та будівництва активно висвітлювались в пресі. Колектив мав безпосереднє відношення до всіх процесів. Нова споруда – трьохповерхова, зі скляним фасадом, що повернений на Театральну площу.

У бібліотеці 11 рівнів зі спільним простором. Між рівнями немає бар'єрів, вони об'єднані нахиленою безперервною рампою без жодної сходинки. Така організація внутрішнього простору є зручною для людей з обмеженими можливостями, громадян похилого віку, а також для працівників, які розвозять книги за допомогою спеціальних візочків.

Основним завданням при облаштуванні медіатеки було створення яскравого ідентифікаційного образу. Було вирішено відмовитись від стандартних стелажів, типових для публічних бібліотек, знайти нове вирішення інтер'єру.

Естетика і ергономіка внутрішнього простору нової медіатеки підкреслює архітектурні особливості будівлі, забезпечуючи отримання задоволення від роботи як відвідувачами, так і працівниками, дозволяє гармонійно доповнити обличчя бібліотеки технологічними новачками.

5. Сокольская Л. В. Акустический комфорт: в поиске библиотечного решения / Л. В. Сокольская // Библиотечное дело. – 2014. – № 21. – С. 30-34.

<http://www.nlr.ru/prof/publ/bibliograf/2014/bd21.pdf>

Будь-яка організація має власний візуальний і акустичний образ. Бібліотеки традиційно відносяться до тих, тиша в яких – природний і обов'язковий елемент, більше того, тиша – головна складова уявлення про ідеальну бібліотеку. В сучасну бібліотеку активно ввійшли техніка, механізми. Телевізори, комп'ютери, принтери, сканери, різноманітна музична апаратура тощо наповнюють бібліотечну атмосферу технологічним шумом, без якого уявити її вже неможливо.

Багато бібліотек, навіть невеличкі, сучасно і розумно вирішують проблему тиші – шуму. Зонування «по-новому», що входить в практику багатьох бібліотек, надає можливість створення різного шумового режиму. Відмова від читальних залів створює в цілому більш гамірну атмосферу по всій бібліотеці, але разом з тим передбачає вкраплення малих зон з метою використання індивідуально або малочисленими групами. Таким чином, за допомогою зонування з'явилась реальна можливість створення відносно комфортного шумового режиму в приміщенні книгозбірні.

6. Шемаєва Г. Модель публічної бібліотеки в сучасній системі соціальних комунікацій / Г. Шемаєва, Х. Ельбесхаузен // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 8. – С. 12-15.

http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2012_8_6

В умовах сьогодення важливим є визначення нової оптимальної моделі розвитку публічної бібліотеки у системі соціальних комунікацій. Вже існуючі моделі розвитку на національному та зарубіжному рівнях мають деякі спільні та відмінні ознаки. У Данії, на відміну від України, визначення нової моделі публічної бібліотеки ініційоване державою та пов'язане з муніципальною реформою 2007 року.

Датська модель публічної бібліотеки ґрунтується на єдності чотирьох різних просторів, пов'язаних з пріоритетними напрямками їх діяльності. Модель передбачає формування цілісної системи, що досягається взаємозумовленістю та взаємодоповненістю кожного простору.

Одним з таких просторів виділяється простір задоволення потреб користувачів, спрямований та організацію доступу до інформації та здобуття знань. Його формування в більшій мірі залежить від насиченості інформаційних ресурсів, технологічного оснащення, рівня інформаційно-бібліотечних послуг. Пріоритетним напрямом нової моделі публічної бібліотеки залишається вивчення читацьких запитів, інтересів та потреб.

Навчально-освітній простір спрямований на задоволення потреб в освіті, організації доступу та використання інтерактивних та соціальних зразків навчання. Передбачається створення навчальних центрів при бібліотеках з виділенням особливих зон для обслуговування певних груп користувачів. Основними формами, що застосовуються в українських бібліотеках у рамках даного простору є неформальні навчальні курси, освітні послуги, е-навчання, тренінги.

Бібліотека належить до складних систем, що не існують поза загальнокультурним соціально-комунікаційним процесом, що визначає формування комунікаційного простору. Важливим напрямом її діяльності є створення комфортних умов для використанні інформаційно-бібліотечних ресурсів, взаємовідносин з їхніми споживачами, що ґрунтуються на довірі та здатності фахівців бібліотеки оперативно й у повному обсязі задовольняти потреби членів суспільства в знаннях.

Характерною ознакою публічних бібліотек стало створення комфортного середовища для творчої атмосфери, що сприяло визначенню перформативного простору.

7. Осипова М. Центр успішного розвитку: Новое здание Пензенской областной библиотеки имени М. Ю. Лермонтова / М. Осипова // Библиотечное дело. – 2013. – №7. – С. 6-8.

<http://www.nlr.ru/prof/publ/bibliograf/2013/bd07.pdf>

Пензенська обласна бібліотека імені М. Ю. Лермонтова від початку свого існування кілька разів змінювала своє місце розташування, проте завжди гостро відчувалася нестача площі. В структурі бібліотеки поруч з традиційними абонементом, читальним залом почали відкриватись інформаційні центри, відділи по роботі з людьми з обмеженими можливостями тощо. У зв'язку з цим у 2008 році було прийнято рішення про будівництво нового корпусу бібліотеки. Планувалося відкрити не просто нову бібліотеку, а багатофункціональний інформаційний, соціальний, навчальний та дозвіллевий комплекс.

Внутрішній простір нової бібліотеки умовно розділений на три зони: зона попередньої інформації (1-й поверх), зона електронної інформації (2-й поверх), зона обслуговування документами за запитом користувачів (3-й поверх) – безпосередньо бібліотека.

На першому поверсі відбувається перше знайомство відвідувача з бібліотекою, роботою її структурних підрозділів, афішею заходів, правилами користування.

У наступній зоні розмістились великий електронний читальний зал на 20 робочих місць для роботи на комп'ютері, медіа-центр, тренінг-центр, центр культурних програм, виставкова галерея.

У зоні обслуговування користувачів знайшли відображення сучасні підходи в організації комфортного середовища бібліотеки. Тут розміщені чотири тематичні зали, кожний з яких знайомить з унікальною експозицією по творчості автора. В цій же зоні організовані два зали, де надається доступ до спеціалізованих баз даних, лінгафонний кабінет, кімнати для індивідуальних занять, прослуховування музичних записів.

Відкриття нового приміщення значно вплинуло на формат роботи бібліотеки. Відбувся перехід від традиційної до комунікаційної моделі роботи.

8. Новикова Т. Свободная личность в Книжной Вселенной / Т. Новикова // Библиотечное дело. – 2013. – №7. – С. 9-11.

<http://www.nlr.ru/prof/publ/bibliograf/2013/bd07.pdf>

У статті йдеться про позитивні результати капітального ремонту Центральної дитячої бібліотеки Невського району в місті Санкт-Петербург. Весь колектив бібліотеки приймав активну участь в проектуванні приміщення відповідно до вимог сьогодення. Метою було наслідування загальноосвітніх тенденцій організації простору, що орієнтовані на ліквідацію бар'єрів, розширення меж, створення умов, що дозволяють успішно поєднувати різні види культурно-пізнавальної діяльності в структурі одного підрозділу. Перед архітектором постало завдання створити відкритий, освітлений простір, в якому гармонійно поєднуються традиційні і електронні носії інформації, а читач відчуває себе вільно та комфортно.

Дитяча уява легко сприймає бібліотечний простір як космічний, освоївши який, юний користувач пізнає радість читання. При цьому книга і читання є центром Всесвіту, а відтак і структурні підрозділи бібліотеки отримали нетрадиційні назви: «Космодром веселих ігор», «Планета маленького принца», «Орбіта творчості», «Сузір'я знань», «Космічний навігатор», «Центр міжгалактичних контактів» та ін.

Безперешкодно подорожуючи Книжковим всесвітом, читач переходить із розвиваючої зони в дозвілєву, із зони зосередження уваги у зону релаксації. Обере він книгу, журнал, диск чи інтернет-ресурс; надасть перевагу стільцю в невеликій компанії, м'якому дивану чи усамітненому помаранчевому кріслу – вирішувати йому, він на своїй території. «Своя» територія за рік після ремонту залучила до бібліотеки близько 2 тисяч користувачів.

Нова концепція Всесвіту, яскравий дизайн, відкритий і мобільний простір, що сприяє розвитку діалогу, створюють «нову образність» досить привабливу для дітей дорослих.

9. Терещенко О. В. Організація простору сучасної бібліотеки / О. В. Терещенко.

<http://belinskogo.kh.ua/Organization%20of%20modern%20library%20space.html>

У сучасному світі бібліотека перестає бути місцем, де зберігаються книги, а стає дійсно громадським центром спілкування, комфортним і максимально зручним для відвідувачів з можливістю реалізувати власні культурно-освітні, дозвільні, інтелектуальні потреби та ідеї. Простір сучасної бібліотеки – це фокус-зони, велика частина яких пов'язана з новими ІТ-технологіями. Адже більшість відвідувачів приходять до бібліотеки не тільки для читання книг, а для отримання доступу до інформації через мобільні пристрої - смартфони, планшети і ноутбуки. В Україні з'являється все більше бібліотек нового типу, які поєднують в собі кафе і поліфункціональні культурні комплекси, ігрові і спортивні майданчики, Інтернет-центри і творчі майстерні, які оснащені за останнім

словом техніки. Прикладом сучасної організації бібліотечного простору може бути і проект «БібліоSmileCity: інформаційно-пізнавальний центр дозвілля» КЗК «Центральна бібліотека ім. І. С. Тургенєва ЦБС Комінтернівського району м. Харкова», який передбачає зонування бібліотечного простору, створення комфортних умов для користувачів Центральної дитячої бібліотеки.

БібліоSmileCity – це комфортний, привітний й технічно обладнаний інформаційно-пізнавальний центр в бібліотеці, що має безліч ресурсів для навчання, повсякденних справ і дозвілля: Інтернет, книги, музику, відео, цікаві події. Це місце, де можна поспілкуватися з друзями, провести ділову зустріч, взяти участь у культурних заходах і забавах. Користувачі зможуть переглядати та обговорювати фільми, самостійно створювати презентації, відео сюжети проводити презентації свого інформаційного продукту, слухати музику, співати, та ін.

БібліоSmilCity об'єднує п'ять зон бібліотечного простору «CityBooks», «Cityгра», «On-lineCity», «Cityфільм» та «Cityмузика». Таким чином, створювані в бібліотеках «багаторівневі» моделі з зонами роботи і відпочинку максимально відповідатимуть запитам та інтересам користувачів, де кожний займатиме свій рівень - певну зону «розкритого» простору. При цьому зонування не має «жорстких» кордонів і кожен читач, при бажанні, може вільно переходити з рівня на рівень, поки не знайде для себе найзручніше місце. Він буде із задоволенням відвідувати ту бібліотеку, де комфортно, затишно і сучасно не тільки завдяки інноваційним методам роботи, але і завдяки сучасному зовнішньому вигляду, внутрішньому функціональному дизайну, креативному і дружньому середовищу.

10. Шмагун О. Директор датской библиотеки – о том, зачем избавляются от книг / О. Шмагун.

<http://www.the-village.ru/village/city/direct-speech/141353-yens-loridsen-o-biblioteke-v-stile-yana-geyla>

Йенс Лаурідсен – директор бібліотеки Торнбю, що в Данії, розкриває секрети створення комфортного, багатофункціонального середовища в бібліотеці. Що потрібно людям? Де вони відчують себе комфортно і безпечно? Як змінюється їх стиль спілкування залежно від того, що їх оточує? Якщо ти заповниш кімнати книжковими шафами, то люди ходитимуть між ними тихо і боятимуться вимовити зайве слово.

Бібліотека не повинна обмежуватися книгами, бібліотека повинна від них позбавлятися. Кінопокази, історичні гуртки, заняття музикою – все це може і повинно відбуватися. Знання, навчання – це як і раніше основні завдання бібліотек, проте зараз вони по-іншому виконуються.

Бібліотека – це як парк, куди ти можеш прийти відпочити і, що не менш важливо, зустрітися з іншими людьми. Це місце, де кожний громадянин може відчути, що живе в суспільстві.

Публічна бібліотека повинна бути націлена на свою аудиторію, підлаштовуватися під потреби своїх користувачів.

11. Ознакомительный визит в библиотеки Швеции и Дании.

<http://kaliningradlib.ru/tsentr-skandinavskoi-literatury/oznakomitelnyi-vizit-v-biblioteki-shvetsii-i-danii>

Проект Urban Mediaspace / Міський медіапростір в місті Орхус (Данія) став головним прикладом принципово нової сучасної бібліотеки. В рамках даного проекту бібліотека розглядається не як окремий об'єкт, а як складова міського простору.

Планується, що головна бібліотека Орхуса або Dokk1 розташується в трьохповерховій будівлі загальною площею 30 000 м². Традиційна концепція бібліотечного дизайну була повністю переоцінена. Замість зосередженої навколо книг

будови, Dokk1 стане центром соціальної взаємодії, що включає в себе простір для навчання, спілкування та відпочинку (читальний зал, кімнати для індивідуальної роботи, сервісні центри державних послуг, кафе, дитяча ігрова зона, зала для дитячого театру тощо). В бібліотеці також передбачена можливість проведення масштабних мультимедійних і культурних заходів.

В місті Мальме (Швеція) розташована бібліотека Гараж – інноваційна бібліотека, поєднує в собі як традиційні, так і експериментальні елементи. Такий тип називається «бібліотека гібрид». Бібліотека Гараж являє собою єдиний простір, що складається з чотирьох рівноцінних частин – еко-кафе, концертний майданчик, творча майстерня та власне бібліотека. Гараж має унікальний досвід залучення користувачів до життя бібліотеки – від дизайну приміщення до формування фонду.

Національна університетська бібліотека Данії, або «Чорний діамант» – це найбільша книгозбірня Скандинавії. В теперішній будівлі бібліотеки окрім 6 читальних залів розміщені кафе-ресторан, книжковий магазин, концертний зал на 600 місць, а також кілька виставкових майданчиків.

Центральна бібліотека міста Раннерс (Данія) приділяє велику увагу різним віковим групам користувачів. Відкритий простір бібліотеки поділений на тихі зони для читання та роботи за комп'ютерами, а також на зони для активної діяльності, в тому числі дитячий ігровий відділ. В той же час цілісність простору не втрачається.

12. HelMet: бібліотеки для людей. Частина 1.

<http://olgakalinina.ru/helmet-biblioteki-dlya-lyudejj-chast-1/>

Автор розповідає про кілька фінських бібліотек, які вона відвідала під час робочої поїздки в рамках бібліотечного напряму проекту SAGA, що займається дослідженням публічного простору і бібліотек як його складової.

Міські бібліотеки Фінляндії об'єднані в єдину мережу під назвою HelMet. HelMet – скорочено від Helsinki Metropolitan Area Libraries. Жителі міст Еспоо, Хельсінкі, Куаніне і Вантаа мають право користуватися послугами бібліотек в будь-якому із перелічених міст. В мережу входять 63 бібліотеки та 14 інституційних бібліотек.

Описується діяльність трьох міських бібліотек Хельсінкі після трансформації. Переживаючи занепад, колишня музична бібліотека №10 вирішила освоїти новий формат роботи. Працівники, підлаштовуючись під умови нового часу, перетворили простір в коворкінг, безпосередньо бібліотеку та майданчик для громадських зустрічей.

Після глобальних перетворень змінилось ставлення самих як бібліотек до того, що вони роблять і для чого існують, так і користувачів до бібліотек – вони з радістю приймають участь в ініціативах, проводять масові заходи, приходять з користю провести свій вільний час.

13. HelMet: бібліотеки для людей. Частина 2.

<http://olgakalinina.ru/helmet-biblioteki-dlya-lyudejj-chast-2/>

Продовження розповіді про фінські бібліотеки мережі HelMet. Найбільш вражає своїм дизайном Бібліотека Університету Хельсінкі: спеціально підібрані ергономічні меблі фінських дизайнерів, продумане зонування робочих місць, автоматичне сортування прийнятих книг.

Бібліотека Еспоо розташована просто в будівлі торгового центру. Тут часто проходять масові заходи, є великий дитячий відділ, де проводять заняття для найменших, студії звукозапису.

Бібліотека Oulunkula стала першим місцем, де була реалізована нова просторова концепція, основними засадами якої є: зниження відчуття бюрократизму (світлі елементи

меблів та інтер'єру, низькі стелажі, акцент на яскравий та відкритий вигляд бібліотеки); дружелюбність та ввічливість працівників; зручне розташування та подача матеріалу.

Бібліотека Rikhardinkatu – перша в Скандинавії, яка була побудована саме як бібліотека. Був проведений капітальний ремонт будівлі, для того щоб вона відповідала вимогам часу. Знесли частину перекриття, деякі сходи, при цьому дбайливо зберегли давні фрески. В результаті перебудови стало більше світла та місця для користувачів.

Фінські бібліотеки – один з яскравих прикладів, на які можуть орієнтуватись архітектори та бібліотечні працівники при проектуванні нових приміщень.

14. Новые библиотечные здания и проекты: обзор / подгот. Т. Филиппова // Библиотечное дело. – 2014. – № 21. – С. 41-44.

<http://www.nlr.ru/prof/publ/bibliograf/2014/bd21.pdf>

У світі з'являється все більше бібліотек, які вражають своїми архітектурними рішеннями та новими неординарними ідеями з дизайну інтер'єру.

Жива архітектура оновлює місто. Бюро «Шабан і партнери» спроектували нову бібліотеку і зал для міста Румілі у Франції – актуальне архітектурне рішення стало ковтком свіжого повітря для традиційного місця. Платформа мистецтв складається з двох простих контрастних форм, які розмістили на міській площі. На сторону медіа-бібліотеки архітектори вибрали подвійний скляний фасад і шовковий екран, які визначають життя будівлі і наповнюють її природним світлом.

Бібліотека з майбутнього знаходиться в місті Штутгарт, Німеччина. Дизайн інтер'єру досить цікавий – увагу приваблюють лише книги і відвідувачі, конструкції будівлі малопомітні. Приміщення досить яскраве, незважаючи на відсутність прямого сонячного світла, а загальна обстановка максимально сприяє читанню і отриманню знань, обміну інформацією.

Національна бібліотека Ізраїлю в Єрусалимі відрізняється від традиційних, доволі закритих «фортець знань». Бібліотека ХХІ століття – це активний простір. Проект в Єрусалимі стимулює взаємодію між читачами і створює платформу для міждисциплінарних обговорень, обміну ідеями.